

ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଭାରତରେ ଇଂରେଜ ଶାସନର ପ୍ରଭାବ

୧୭୫୭ ମସିହାରେ ବଙ୍ଗର ନବାବ ସିରାଜଉଦ୍ଦୌଲ୍ଲା ପଲ୍ଲୀସାଠାରେ ଇଂରେଜ ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀ ଦ୍ଵାରା ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାଜିତ ହେଲେ । ଏହା ପଲ୍ଲୀସା ଯୁଦ୍ଧ ନାମରେ ପରିଚିତ । ଯୁଦ୍ଧ ଜିଣି ପ୍ରଥମେ ଇଂରେଜମାନେ ବଙ୍ଗରେ ଶାସନ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ଯାହା ଧୀରେ ଧୀରେ ସମଗ୍ର ଦେଶକୁ ବିସ୍ତାରିତ ହେଲା । ପ୍ରଥମରୁ ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀ ବାଣିଜ୍ୟ କାରବାର ପାଇଁ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲା । ମାତ୍ର ଦେଶର ରାଜନୈତିକ ଦୁର୍ବଳତାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ପରେ ଶାସନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପଲ୍ଲୀସା ଯୁଦ୍ଧର ଶହେ ବର୍ଷ ପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୮୫୭ରେ ବିଦ୍ରୋହ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ବେଳକୁ ସମଗ୍ର ଭାରତ ଇଂରେଜ ଶାସନାଧୀନ ହୋଇସାରିଥିଲା ।

ଇଂରେଜ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶାସନ ଯଥା ତୁର୍କ ଓ ମୋଗଲ ଶାସନଠାରୁ ଇଂରେଜ ଶାସନ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ଥିଲା । ଇଂଲଣ୍ଡ ପାଇଁ ଭାରତରୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ନେବା ଇଂରେଜ ଶାସକମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ନୂଆ ନୂଆ

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଶିଳ୍ପକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ଆମ୍ବୁଲନ୍ସ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ କୁହାଯାଏ । ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଶିଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେତେକ ଉଦ୍ଭାବନ ଓ ଆବିଷ୍କାର ଫଳରେ ମାନବ ଜାତିର ଜୀବନଧାରଣ ଅବସ୍ଥାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲା । ଶିଳ୍ପବିପ୍ଳବ ପୂର୍ବରୁ ଲୋକମାନେ ନିଜ ନିଜ ହାତରେ ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାରୀୟ ଜିନିଷ ତିଆରି କରୁଥିଲେ । ୧୭୬୪ରେ ଜେମ୍ସ ହାରଗ୍ରିଭ୍‌ଙ୍କର ସିନିଙ୍ଗେନି, ୧୭୭୯ରେ ସାମୁଏଲ କ୍ରୀମ୍‌ଟନ୍‌ଙ୍କର ସିନି ମୁ୍ୟଲ, ୧୭୮୫ରେ ଏଡ୍‌ମଣ୍ଡ କାର୍ଟରାଇଟ୍‌ଙ୍କର ପାଞ୍ଜର ଲୁମ୍‌, ୧୭୮୫ରେ ନିଉକମେନଙ୍କ ଷ୍ଟିମ୍‌ ଇଞ୍ଜିନ୍ ଓ ଜେମ୍ସ ଡ୍ଵାଟ୍‌ଙ୍କର ବାଷ୍ପୀୟ ଶକ୍ତି ପ୍ରଭୃତି ଏକ ନୂତନ ଯନ୍ତ୍ର ଯୁଗ ସୃଷ୍ଟିକଲା ।

କଳକାରଖାନା ବସାଇବା ଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା କଞ୍ଚାମାଲ ଭାରତରୁ ସଂଗୃହୀତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ପୁଣି କଳକାରଖାନାରୁ

ଉତ୍ପାଦିତ ସାମଗ୍ରୀର ବିକ୍ରି ପାଇଁ ଭାରତରେ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । ଆବଶ୍ୟକ କଞ୍ଚାମାଲ ଓ ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ଭାରତରୁ ରପ୍ତାନୀ ହେଲା । ଇଂରେଜମାନେ ଦେଶର ଶାସନ ଡୋରି ଧରିଥିଲେ ବୋଲି ଭାରତରୁ ଏଭଳି ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋହିନେବା ସହଜରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଲା । ତୁର୍କ ଓ ମୋଗଲମାନେ ନିଜର ବାସସ୍ଥଳୀ ମନେକରି ଭାରତରେ ଶାସନ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ଇଂରେଜ ଶାସନରେ ଭାରତ ହେଲା ଏକ ଉପନିବେଶ । ଇଂଲଣ୍ଡର ସ୍ଵାର୍ଥ ରକ୍ଷା ଲାଗି ଭାରତର ଶିକ୍ଷା, ସଂସ୍କୃତି ଓ ଆର୍ଥିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଗଲା । ଇଂରେଜ ସରକାର ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ସମାଜର ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଆମ୍ବୁଲନ୍ସ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନ ହେଲେ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଭାରତ ଶାସନ କରିବା ଲାଭପ୍ରଦ ହେବ ନାହିଁ ।

ଶିକ୍ଷା :

ଇଂରେଜ ଶାସନ ପୂର୍ବରୁ ଭାରତରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷା : ମଦ୍ରାସା ଓ ମକତବ

ତୁମପାଇଁ କାମ :

ତୁମ ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା ଯେ କୌଣସି ଶିଳ୍ପ ଦ୍ଵାରା କି କି ପ୍ରକାର ପାରିପାର୍ଶ୍ଵିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟୁଛି, ତାହା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କର ।

ମୁସଲମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏବଂ ଚାଟ୍‌ଗାଲୀ, ମଠ ଓ ଟୋଲ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରମୁଖ ପାରମ୍ପରିକ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା । ମଦ୍ରାସା ଓ ମକତବରେ ବିଶେଷକରି ଆରବୀୟ ଓ ପାର୍ସୀ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ମଠ ଓ ଟୋଲରେ ସଂସ୍କୃତ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିଲା । ଚାଟ୍‌ଗାଲୀରେ ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର ବ୍ୟତୀତ ଗଣିତ ଓ ଚର୍ଚ୍ଚଶାସ୍ତ୍ର ଥିଲା ଏହାର ପ୍ରଧାନ ବିଷୟ ।

ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା :

ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଇଂରେଜ ଶାସନର ଗଭୀର ପ୍ରଭାବ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଦେଶରେ ପାରମ୍ପରିକ ଭଙ୍ଗୀରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଚାଟ୍‌ଗାଲୀ, ମଦ୍ରାସା, ମକତବ, ମଠ ଓ ଟୋଲ ଆଦି ଗାଁ ଗାଁରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ତହିଁରେ ବିଶେଷ କରି ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା, ଗଣିତ, ସାହିତ୍ୟ ଓ

ଦର୍ଶନ ଆଦି ପଢ଼ାଯାଉଥିଲା । ଇଂରେଜ ଶାସନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ପରେ ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ସରକାର ପାରମ୍ପରିକ ଶିକ୍ଷା ବଦଳରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ କୌଣସି ଯତ୍ନ କରିନଥିଲେ । ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀ ଭଳି ଏକ ଲାଭକାରୀ ବାଣିଜ୍ୟ ସଂସ୍ଥା ହାତରେ ସରକାରର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଥିଲା । ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ହେଲେ କମ୍ପାନୀକୁ କୌଣସି ଲାଭ ହେବ ବୋଲି ସରକାର ମନେ କରୁନଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଦେଶର ପ୍ରଚଳିତ ସାମାଜିକ ନୀତିନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିବା ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଅତି ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା । ନଚେତ୍ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଶାସନ ପରିଚାଳନା କରିବା କଠିନ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଏହି କାରଣରୁ ଆରମ୍ଭରେ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଦେଶର ପାରମ୍ପରିକ ଦେଶୀୟ ଶିକ୍ଷାକୁ ଅଳ୍ପ ବହୁତେ ସାହାଯ୍ୟ ଦିଆଗଲା । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ବଡ଼ଲାଟ୍ ଓ ଡାରେନ୍ ହେଷ୍ଟିଙ୍ଗ୍ସ ୧୭୮୧ ମସିହାରେ କଲିକତାରେ ଏକ ମଦ୍ରାସା ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଏହାର ଦଶବର୍ଷ ପରେ ଜନାଥନ ଡନ୍କାନ ବନାରସରେ ହିନ୍ଦୁ ଆଇନ ଓ ଦର୍ଶନ ଶିକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଏକ ସଂସ୍କୃତ କଲେଜ ସ୍ଥାପନ କଲେ ।

ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଭୃତ ପ୍ରସାର ଚାଲିଥିବା ବେଳେ ଭାରତରେ ପାରମ୍ପରିକ ଶିକ୍ଷାକୁ ସହଯୋଗ କରୁଥିବାରୁ ସରକାରଙ୍କୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ମିସନାରୀମାନେ ଘୋର ବିରୋଧ କଲେ । ଦେଶରେ ସଂସ୍କୃତ କଲେଜ ଓ ମଦ୍ରାସା ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଚଳନ ହେଲେ ଭାରତର ଲୋକମାନେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ମିସନାରୀମାନେ ମନେ କଲେ । ସେମାନେ ଦାବି କଲେ ଯେ ସରକାର ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଚଳନ କରନ୍ତୁ ଯଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷିତ ବର୍ଗ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟର ଧର୍ମ, ସଂସ୍କୃତି ତଥା ଆଚରଣକୁ ଆପଣେଇବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ହେବେ ।

୧୮୧୩ ମସିହାରେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ “ଚାର୍ଟର ଆଇନ” ପ୍ରଣୀତ ହେଲା । ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ପୂରଣ କରିବା ଲାଗି ଭାରତ ଭଳି ଏକ ବିଶାଳ ଉପନିବେଶରେ ଶିକ୍ଷା, ସଂସ୍କୃତି ଆଦିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ହେଲା । ଚାର୍ଟର ଆଇନ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରଥମ କରି କଂପାନୀ ସରକାର ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ । ଏହି ଟଙ୍କା ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ସମୁଦ୍ରକୁ ଶୀଘ୍ର ସଫୁଲ୍ ଥିଲା । ମାତ୍ର ଦୀର୍ଘ ଦଶ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ଅଳ୍ପ ଟଙ୍କାକୁ ମଧ୍ୟ ଖର୍ଚ୍ଚ କରାଗଲା ନାହିଁ ।

ଚାର୍ଟର ଆଇନ୍ :

ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀକୁ ନିଜ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱାଧୀନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ରିଟିଶ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟରେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଗୃହୀତ ଆଇନଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ଅନ୍ୟତମ । ପ୍ରଥମ ଚାର୍ଟର ଆଇନ ୧୭୯୩ରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । ତା’ପରେ ପ୍ରତି କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ବ୍ୟବଧାନରେ ୧୮୧୩, ୧୮୩୩ ଏବଂ କଂପାନୀ ବିଲୟ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଶେଷଥର ପାଇଁ ୧୮୫୩ ମସିହାରେ ଏହି ଆଇନ ପ୍ରଣୀତ ହୋଇଥିଲା । ୧୮୧୩ରେ ପ୍ରଣୀତ ଚାର୍ଟର ଆଇନ୍ ଅନୁଯାୟୀ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ମିସନାରୀମାନଙ୍କୁ ଭାରତରେ ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରଚାର ପାଇଁ କମ୍ପାନୀକୁ ଅନୁମତି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ଆରମ୍ଭ :

ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ତୃତୀୟ ଚତୁର୍ଥ ଦଶକ ବେଳକୁ ଭାରତରେ କେଉଁ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ନୀତି ପ୍ରଚଳନ ହେବ, ତାକୁ ନେଇ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ମହଲରେ ଘୋର ତର୍କ ବିତର୍କ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ଯୁକ୍ତି କଲେ ଯେ ଭାରତରେ ଆଧୁନିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର କରାଯାଉ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସମାଜ ଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ପନ୍ନାୟ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ ସହଜ ହେବ । ଏହି ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଭାରତୀୟମାନେ ଇଂରେଜ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରତି ସହଜରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହେବେ । ଫଳରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷିତ ଗୋଷ୍ଠୀର ସହାୟତାରେ ଭାରତରେ ଇଂରେଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସୁଦୃଢ଼ ହେବ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଯୁକ୍ତି କଲେ ଯେ ଭାରତରେ ପାରମ୍ପରିକ ଦେଶୀୟ ଶିକ୍ଷା ଅବ୍ୟାହତ ରହୁ । ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଭାରତୀୟମାନେ ଆସିଲେ ସେମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ଅନୁପ୍ରାଣୀତ ହେବେ ଏବଂ ଇଂରେଜ ସରକାରର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରିବେ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ନାଁରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ପରମ୍ପରାରେ ଯଦି ସରକାର ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରନ୍ତି, ତାହା ସେମାନେ ସହ୍ୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ମୋଟ କଥା ହେଲା ଯେ ଉଭୟ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ଇଂରେଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଲେ । ପୁଣି ଶିକ୍ଷାରେ ମାତୃଭାଷାର ମହତ୍ତ୍ୱ କଥାକୁ କେହି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଇଂରାଜୀ ବଦଳରେ ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମ ହେଲେ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ ଯେ ସହଜ ହେବ — ଏହା ସେମାନେ ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଲର୍ଡ଼ ମାକଲେଙ୍କ ନୀତି :

(ଲର୍ଡ଼ ମାକଲେ)

୧୮୩୫ ମସିହାରେ କମ୍ପାନୀର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ପରିଷଦର ଆଇନ ସଭ୍ୟ ଲର୍ଡ଼ ମାକଲେ ଇଂରାଜୀ ମାଧ୍ୟମରେ ଭାରତରେ ଆଧୁନିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଚଳନ ହେବ ବୋଲି ସରକାରଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଶୁଣାଇଲେ । ତାଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ଥିଲା ଯେ ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ଶିକ୍ଷା ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ପୁଣି ଦେଶର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସମୂହ ଭାବରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ

ସରକାର ଏତେ ମାତ୍ରାରେ ଅର୍ଥ ଖର୍ଚ୍ଚକରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ତେଣୁ ଅଳ୍ପ କେତେକଙ୍କୁ ଇଂରାଜୀ ମାଧ୍ୟମରେ ଆଧୁନିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କଲେ ସେମାନଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା ଓ ଜ୍ଞାନର ଆଲୋକ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ପହଞ୍ଚିବ । ତା' ଛଡ଼ା କିଛି ଲୋକ ଶିକ୍ଷିତ ହେଲେ କିରାଣୀ ଓ ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀର କାମ ଲାଗି ସହଜରେ ଲୋକ ମିଳିଯିବେ । ଇଂଲଣ୍ଡରୁ କିରାଣୀ ଆଣି ଭାରତରେ ଶାସନ ପରିଚାଳନା କରିବା ଖୁବ୍ ବ୍ୟୟବହୁଳ ହେବ ବୋଲି ମାକଲେ ଭଲଭାବେ ଜାଣିଥିଲେ । ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଆଧୁନିକ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କଲେ ଓ ଇଂରାଜୀକୁ ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଷା ରୂପେ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ଭାରତରେ ଉପନିବେଶବାଦୀ ସ୍ଵାର୍ଥର ହାନି ହେବ ବୋଲି ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କୁ ଜଣାଥିଲା । ତେଣୁ, ମାତୃଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ ଧ୍ୟାନ ଦିଆଗଲା ନାହିଁ ।

ମାକଲେଙ୍କଦ୍ଵାରା ପ୍ରଣୀତ ଶିକ୍ଷା ନୀତିକୁ ଇଂରେଜ ସରକାର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଳନ କଲେ । ଏହାକୁ ଭାରତର ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷିତ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ବିରୋଧକଲେ । ଅନେକ ଇଂରେଜ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ମଧ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଏହି ନୀତିକୁ ସମର୍ଥନ କଲେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ମତରେ ଭାରତର ସବୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷିତ କରିବା ଲାଗି ସରକାର ଦାୟିତ୍ଵ ନେବା କଥା । ସ୍ଵୟଂ ଉପନିବେଶବାଦୀ ଇଂରେଜ ସରକାର ମଧ୍ୟ ନିଜ ନୀତିକୁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବୋଲି ଦାବି କରି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଫଳରେ ୧୮୫୪ ମସିହାରେ ଉତ୍ତ୍ଵ ଡେସପାର୍ ନାମରେ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଏକ ଦସ୍ତାବିଜ ସରକାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ । ଏହାର ପ୍ରଣେତା ଥିଲେ କମ୍ପାନୀ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବୋର୍ଡ଼ର ସଭାପତି ଚାର୍ଲ୍ସ ଉତ୍ତ୍ଵ । ଏହି ଦସ୍ତାବିଜ ଅନୁସାରେ ସରକାର ଏଣିକି ଗଣଶିକ୍ଷାକୁ

ମହତ୍ତ୍ଵ ଦେବେ ବୋଲି ଆଶ୍ଵାସନା ଦେଲେ । କେବଳ ଉପର ସ୍ତରରେ ଅଳ୍ପ କିଛି ଲୋକଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ସେମାନେ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାର ଭାର ନେବେ ବୋଲି କହି ସରକାର ନିଜ ଦାୟିତ୍ଵରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଗଲେ । ଫଳ ସ୍ଵରୂପ, ଏଣିକି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଦେଶରେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ଗଠିତ ହେଲା ଓ ୧୮୫୭ରେ କଲିକତା, ବମ୍ବେ ଓ ମାଡ୍ରାସରେ ତିନୋଟି ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ବଙ୍ଗଳାରେ ଲିଖିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ‘ଆନନ୍ଦମଠ’ ଉପନ୍ୟାସର ଲେଖକ ବଙ୍କିମ ଚନ୍ଦ୍ର ଚାଟାର୍ଜୀ ଥିଲେ ପ୍ରଥମ ଭାରତୀୟ ଯିଏ ୧୮୬୮ରେ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ଉପାଧି ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଦେଶରେ ଅନେକ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମଧ୍ୟ ଏହାପରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ୧୮୬୮ ମସିହାରେ ପ୍ରଥମେ କଟକରେ ଏକ କଲେଜ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ସେଠାରେ କଲେଜ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ବର୍ଷ ମାତ୍ର ପଢ଼ିବା ଲାଗି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା । ସେଠାରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ଛାତ୍ରମାନେ ବି.ଏ. ଡିଗ୍ରୀ ପାଇବା ଲାଗି କଲିକତା ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି କଲେଜରେ ନାମ ଲେଖାଉଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ କଟକର ଏହି କଲେଜକୁ ସ୍ଵନାମଧନ୍ୟ ଇଂରେଜ ପ୍ରଶାସକ ଟି.ଇ ରେଭେନ୍ସାଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ କରାଯାଇ ଏହାକୁ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ କୁହାଗଲା ।

ଉତ୍ତ୍ଵ ଡେସପାର୍ :

ଏହା କଂପାନୀ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବୋର୍ଡ଼ର ସଭାପତି ଚାର୍ଲ୍ସ ଉତ୍ତ୍ଵଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଏକ ତଦନ୍ତ ରିପୋର୍ଟ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଏହି ତଦନ୍ତ ୧୮୫୩ ମସିହାରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ୧୮୫୪ ମସିହାରେ ରିପୋର୍ଟ ଦାଖଲ ହେଲା । ପୂର୍ବରୁ ଘରୋଇ ପ୍ରୟାସରେ ଚାଲିଥିବା ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଏହି ରିପୋର୍ଟରେ ସରକାରୀ ନିୟନ୍ତ୍ରଣକୁ ଆଣିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ରହିଥିଲା । ଉତ୍ତ୍ଵ ଡେସପାର୍ ପରେ ଭାରତରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ସରକାର ଅନୁମତି ଦେଲେ । ୧୮୫୭ ମସିହାରେ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ କରାଗଲା । ଏହାପରେ ହାଇସ୍କୁଲ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ଭାରତୀୟ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ବିଧିବଦ୍ଧଭାବେ ଅଳ୍ପକିଛି ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ପାଇଲା ।

ପାରମ୍ପରିକ ଶିକ୍ଷାର ଅଧଃପତନ :

ଆଧୁନିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଲାଗୁ ହେବା ପରେ ଚାଟଶାଳୀ, ମକ୍ତବ, ମଦ୍ରାସା, ଟୋଲ୍ ଆଦି ପାରମ୍ପରିକ ଦେଶୀୟ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଅବହେଳା କରାଗଲା । ଏହି

ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକୁ ରାଜା ଓ ଜମିଦାରମାନେ ସହଯୋଗ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ଭଳି ଇଂରେଜ ସରକାର କୌଣସି ସହଯୋଗ କଲେ ନାହିଁ । ସରକାର ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସାହିତ୍ୟ ଆଦି ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ କଲେ ନାହିଁ । ପୁଣି ୧୮୪୪ ମସିହାରେ ନିୟମ ଜାରି ହେଲା ଯେ ସରକାରୀ ଚାକିରୀ ପାଇବା ଲାଗି ଇଂରାଜୀ ଜ୍ଞାନ ଜରୁରୀ, ଅର୍ଥାତ୍ ପାରମ୍ପରିକ ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍ଥାନରୁ ପାସ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସରକାରୀ ଚାକିରୀ ପାଇଁ ଅଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚିତ ହେଲେ । କ୍ରମଶଃ ଏହି ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ଲୋପ ପାଇଗଲା ।

ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଲାଗି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ମିସନାରୀମାନେ ଅନେକ ସ୍କୁଲ-କଲେଜ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଦେଶର ଶିକ୍ଷିତ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀବର୍ଗ ମଧ୍ୟ ବୁଝିଥିଲେ ଯେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ହେଲେ ସମାଜରୁ କୁସଂସ୍କାର ଦୂର ହେବ ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ରର ବିକାଶ ହେବ । ଅପର ପକ୍ଷରେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ସ୍କୁଲ କଲେଜ ସ୍ଥାପନକରି ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ସରକାର ଚାହୁଁନଥିଲେ । କେବଳ କିରାଣୀ ବର୍ଗ ତିଆରି କରି ଶାସନକୁ ସହଜ ଓ ସୁଗମକରିବା ସେମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟଥିଲା । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ପାଇ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ ବିଦେଶୀ ସଂସ୍କୃତି ଓ ବିଦେଶୀ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଆଦର କରିବେ । ଫଳରେ ଭାରତରେ ବିଦେଶୀ ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାହିଦା ବୃଦ୍ଧିପାଇବ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଶିକ୍ଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଇଂରାଜୀର ମହନୀୟତା ପ୍ରଚାର କରିବା ମଧ୍ୟ ସହଜ ହେବ ବୋଲି ସରକାର ମନେକରୁଥିଲେ ।

ନୂଆ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳନ ହେଲାପରେ ସ୍ୱଳ୍ପ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଚାଲୁଥିବା ପାରମ୍ପରିକ ଦେଶୀୟ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ଲୋପ ପାଇଗଲା । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ବିନା ସରକାରୀ ସହାୟତାରେ ଖର୍ଚ୍ଚବହୁଳ ନୂଆ ସ୍କୁଲ କଲେଜ ସ୍ଥାପନ ସମ୍ଭବପର ନଥିଲା । ସରକାର ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ମାତ୍ରାରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ଆଗଭର ହେଲେ ନାହିଁ । ୧୮୮୬ ମସିହାରେ ମୋଟ ଆୟ ୪୭ କୋଟି ଟଙ୍କାରୁ ସରକାର ମାତ୍ର ଏକ କୋଟି ଟଙ୍କା ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଥିଲେ ।

ନାରୀ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଅବହେଳା :

ନୂଆ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ନାରୀ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଧ୍ୟାନ ଦିଆଗଲା ନାହିଁ । ନାରୀ ଶିକ୍ଷିତ ହେଲେ ବି ଘର କୋଣରେ ରହିବ ଏବଂ ଅଧିକାଂଶ କିରାଣୀ ଚାକିରୀ କରିବ ନାହିଁ - ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ସରକାର ନାରୀ ଶିକ୍ଷାକୁ ଅବହେଳା କଲେ । ଫଳତଃ ୧୯୨୧ ମସିହା ବେଳକୁ ଦେଶର ମାତ୍ର

୨୨ ପ୍ରତିଶତ ମହିଳା ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଥମ କରି ନାରୀ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ୧୮୭୩ ମସିହାରେ କଟକଠାରେ ରେଭେନ୍ସା ହିନ୍ଦୁ ବାଳିକା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ।

ବୈଷୟିକ ଶିକ୍ଷା :

ଇଂରେଜ ସରକାର ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବୈଷୟିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ୧୮୯୯ରେ ପ୍ରଥମ କରି ବମ୍ବେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଜ୍ଞାନରେ ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ଡିଗ୍ରୀ ଦିଆଗଲା । ସେତେବେଳେ ସ୍କୁଲ ପରି କଲେଜରେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ, ରସାୟନ ବିଦ୍ୟା, ଜୀବ ବିଜ୍ଞାନ ଆଦି ବିଜ୍ଞାନର ସବୁ ବିଷୟ ପଢ଼ାଇବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ୧୮୭୫ ମସିହା ବେଳକୁ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ କେବଳ ବମ୍ବେ, ମାଦ୍ରାସ ଓ କଲିକତାରେ ତିନୋଟି ମେଡିକାଲ କଲେଜ ରହିଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଥମ କରି ୧୮୭୬ରେ କଟକରେ ଏକ ମେଡିକାଲ ସ୍କୁଲ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ।

ଇଂରେଜ ଶାସନରେ ବୈଷୟିକ ଶିକ୍ଷା ବିଶେଷ ପ୍ରଗତି କରି ନଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ସରକାର ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶର ରୁର୍କିଠାରେ ଏକ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ କଲେଜ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ତହିଁରେ କେବଳ ଯୁରୋପୀୟ ଛାତ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରବେଶାଧିକାର ରହିଥିଲା । ୧୯୩୦ ମସିହାରେ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ମାତ୍ର ୧୦ଟି ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ କଲେଜ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ଶିକ୍ଷାର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଅନୁଭବକରି ସରକାର ଅନେକ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ କଲେଜ ଖୋଲିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଥମକରି ୧୮୮୪ ମସିହାରେ ବାଲେଶ୍ୱର ନିକଟରେ ଏକ ଶିଳ୍ପ ଡାଲିମ୍ ସ୍କୁଲ ଓ କଟକରେ ଏକ ସର୍ଭେ ସ୍କୁଲ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ସର୍ଭେ ସ୍କୁଲଟି ପରେ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ସ୍କୁଲରେ ପରିଣତ ହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଭୁବନାଳୟ ଓଡ଼ିଶା ସ୍କୁଲ ଅଫ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ନାମରେ ପରିଚିତ ।

ଦେଶୀୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ :

ମୋଟକଥା ହେଲା ଯେ ଦେଶର ସାମାଜିକ ସ୍ତରରେ ଏକ ଔପନିବେଶିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାକୁ ସରକାର ନୂଆ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଲାଗୁ କଲେ । ଏହାର ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଇଂରେଜ ଉପନିବେଶବାଦର ସ୍ୱାର୍ଥ ରକ୍ଷା । ଏଥିପାଇଁ ପାରମ୍ପରିକ ଦେଶୀୟ ଶିକ୍ଷାର ପତନ ହେଲା । ସରକାର ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁ ନଥିବାରୁ ନିରକ୍ଷରତା ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ନାରୀ ଶିକ୍ଷା ଓ ବୈଷୟିକ ଶିକ୍ଷାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଥମିକତା ଦିଆଗଲା ନାହିଁ । ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ଦିଆନଯିବାରୁ ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନର ବିକାଶ

ହେଲାନାହିଁ । ଏତେସବୁ ତୁଟିବିଚ୍ୟୁତି ସତ୍ତ୍ୱେ ନୂଆ ଶିକ୍ଷା ଯୋଗୁଁ ଦେଶର ଅନେକ ମଙ୍ଗଳ ହେଲା । ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବର୍ଗ ଭାବରେ ଜନ ଚେତନାର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କଲେ ଏବଂ ଜାତୀୟତା ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଲେ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଓ ଆଧୁନିକ ବିଚାର ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ସେମାନେ ଦେଶର ସ୍ୱାଭିମାନ ପାଇଁ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କଲେ । ଇଂରେଜ ଶାସନର ଏକ ଉଚିତ୍ ବିକଳ ରୂପେ ଏହି ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ବର୍ଗ ଜନ ସମର୍ଥନ ଲାଭ କଲା । ଫଳରେ ଇଂରେଜ ଶାସନ ପରେ ଦେଶ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ସାମନ୍ତବାଦୀ ଶକ୍ତି ହାତକୁ ନ ଯାଇ ଏହି ଜାତୀୟତାବାଦୀ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ବର୍ଗର ନେତୃତ୍ୱ ଲାଭ କଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଦେଶର ବିକାଶ ଓ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଏହି ନୂଆ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିତ୍ତି ସଦୃଶ କାର୍ଯ୍ୟ କଲା । ଇଂରେଜ ସରକାର ଔପନିବେଶିକ ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଏହାର ଅନେକ ସୁପରିଶାମ ମଧ୍ୟ ଭାରତରେ ଦେଖାଗଲା । ନୂଆ ସ୍କୁଲ, କଲେଜମାନ ଦେଶର ବିକାଶ ଲାଗି ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ମାର୍ଗ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ ।

ନାରୀ ଏବଂ ସଂସ୍କାର :

ଅନେକ ଦିନରୁ ଭାରତର ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଜାତିପ୍ରଥା, ବାଲ୍ୟ ବିବାହ, ସତୀଦାହପ୍ରଥା ତଥା ନରବଳି ଆଦି ନାନା

ତୁମପାଇଁ କାମ :

ପାରମ୍ପରିକ ଶିକ୍ଷା ସ୍ଥାନରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଚଳନ ସପକ୍ଷରେ ଓ ବିପକ୍ଷରେ ଏକ ତର୍କ ସତ୍ତାର ଆନ୍ଦୋଳନ କର ।

କୁସଂସ୍କାର ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ଇଂରେଜମାନେ ନିଜ ଦେଶରେ ଏଭଳି ପ୍ରଥା ଦେଖି ନଥିଲେ । ଦେଶର ଅବନତି ପାଇଁ ସେମାନେ ଏହି ପ୍ରଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଦାୟୀ କଲେ, କାରଣ ତା’ ପଛରେ କୌଣସି ବିଜ୍ଞାନସମ୍ମତ ଯୁକ୍ତି ନଥିଲା । ମାତ୍ର ଶାସନର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ କାଳରେ ବିରୋଧ ହେବା ଭୟରେ ସରକାର ତହିଁରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କଲେ ନାହିଁ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଶିକ୍ଷା ବିପ୍ଳବ ହେଲା । ଭାରତ ଭଳି ଏକ ବିଶାଳ ଉପନିବେଶକୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଂସ୍କୃତିର ଅନୁଗାମୀ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସାମାଜିକ ପରମ୍ପରାରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ିଲା । ତେଣୁ ଯେଉଁ ସାମାଜିକ ପ୍ରଥାଗୁଡ଼ିକରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କଲେ ଇଂରେଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧୁତ ହେବ କେବଳ ସେହି ପ୍ରଥାରେ ସରକାର ହସ୍ତକ୍ଷେପ କଲେ । ଜାତିପ୍ରଥା ଭଳି କୁସଂସ୍କାରକୁ ବିଶେଷ ଧ୍ୟାନ ଦିଆଗଲା ନାହିଁ, କାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଭେଦଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ

ଏହା ସହାୟକ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଭେଦଭାବ ଯୋଗୁଁ ଲୋକମାନେ ଇଂରେଜ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକାଠି ହୋଇ ପାରୁନଥିଲେ; ଅର୍ଥାତ୍ ଜାତିପ୍ରଥା ରହିଲେ ଔପନିବେଶିକ ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧୁତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଥିଲା ।

ବିଶେଷକରି ଉତ୍ତର ଭାରତ ଏବଂ ବଙ୍ଗ ପ୍ରଦେଶର କୁଳୀନ ଓ ଉଚ୍ଚବର୍ଗରେ ସତୀପ୍ରଥା ନାମରେ ଏକ କୁସଂସ୍କାର ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ଏହି ପ୍ରଥା ଅନୁଯାୟୀ ମୃତ ପତିର ଚିତାରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଆତ୍ମଦାହ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ଏଭଳି ଦାହ ହେଉଥିବା ପଡ଼ିକୁ ସତୀ ଆଖ୍ୟା ମିଳୁଥିଲା । ୧୮୧୫ ରୁ ୧୮୧୮ ମସିହା ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶର ୮୦୦ ମହିଳା ସତୀପ୍ରଥାର ଶିକାର ହୋଇଥିଲେ । ସମାଜର ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଗୋଷ୍ଠୀ ଏହାକୁ ଏତେ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ ଯେ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଆକବର ଓ ଆଉରଙ୍ଗଜେବ୍ ଏବଂ ମରାଠା ପେଶୱା ତଥା ଜୟପୁର ରାଜା ଜୟସିଂହ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରି ବିଫଳ ହୋଇଥିଲେ ।

ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଇଂରେଜମାନେ ଏହି ଅମାନବୀୟ ପ୍ରଥାକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା ପାଇଁ ଦୃଢ଼ ପରିକର ହେଲେ । ୧୮୨୯ ମସିହାରେ ବଡ଼ଲାଟ ଡିଲିୟମ୍ ବେଣ୍ଟିଙ୍କ ସତୀପ୍ରଥାକୁ ଆଇନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅପରାଧ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ । ସରକାରୀ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସତୀପ୍ରଥାର (ଉଲ୍ଲିୟମ୍ ବେଣ୍ଟିଙ୍କ) ସମର୍ଥକମାନେ ଅନେକ ପ୍ରତିବାଦ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇଲେ ନାହିଁ ।

କନ୍ୟା ହତ୍ୟା ଥିଲା ଅନ୍ୟ ଏକ ଅମାନବୀୟ କୁସଂସ୍କାର । ବିଶେଷ କରି ରାଜପୁତ ବଂଶରେ ତଥା ଆହୁରି କେତେକ ଜାତିରେ କନ୍ୟା ସତ୍ତାନକୁ ସହଜରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଉନଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧରେ ପୁରୁଷମାନେ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ନିହତ ହେଉଥିବାରୁ କନ୍ୟାର ବିବାହକୁ ଏକ ସମସ୍ୟା ବୋଲି ମନେକରାଯାଉଥିଲା । ପୁଣି ଯୌତୁକ ମଧ୍ୟ କନ୍ୟାର ବିବାହ ପାଇଁ ଏକ ବାଧକ ଥିଲା । କୃଷିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ କନ୍ୟା ସତ୍ତାନଟି ଉପଯୋଗୀ ନୁହେଁ ବୋଲି ମନେକରାଯାଉଥିଲା । ଏହି କାରଣରୁ କନ୍ୟାକୁ ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ

ହିଁ ହତ୍ୟା କରିବା ଏକ ପ୍ରଥାରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା । କନ୍ୟା ହତ୍ୟା ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଥମେ ୧୭୯୫ରେ ଏବଂ ପରେ ୧୮୦୪ ମସିହାରେ ସରକାର ନିଷେଧାଜ୍ଞା ଜାରି କରିଥିଲେ । ବେଣ୍ଟିଙ୍କ ଓ ହାର୍ଡିଞ୍ଜଙ୍କ ସମୟରେ ତାକୁ କଡ଼ାକଡ଼ି ଭାବେ ଲାଗୁ କରାଗଲା । ଏହା ବ୍ୟତୀତ କେତେକ ଆଦିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିବା ନରବଳି ପ୍ରଥାକୁ ସରକାର ବନ୍ଦ କରିଥିଲେ । ୧୮୫୬ ମସିହାରେ ଏକ ଆଇନ ବଳରେ ବିଧବା ବିବାହ ଆଇନ ସମ୍ମତ ବୋଲି ଆଦେଶ ଜାରି ହେଲା ।

ବାଲ୍ୟ ବିବାହ ପ୍ରଥା ଉଚ୍ଛେଦ ଦିଗରେ ପଦକ୍ଷେପ ସ୍ୱରୂପ ୧୮୭୨ ରେ ଦେଶୀୟ ବିବାହ ଆଇନ ଓ ୧୮୯୧ରେ “ସମ୍ମତି ପ୍ରକାଶ ବନ୍ଦ୍ୟ ଆଇନ” ପ୍ରଣୀତ ହୋଇଥିଲା । ପରେ ୧୯୩୦ ସାରଦା ଆଇନରେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସର୍ବନିମ୍ନ ବିବାହ ବୟସ ୨୧ ଓ ମହିଳାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ୧୮ ବର୍ଷ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଗଲା ।

ଇଂରେଜମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ କୁସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା ପଛରେ ମଧ୍ୟ କେତେକାଂଶରେ ଔପନିବେଶିକ ସ୍ୱାର୍ଥ ଜଡ଼ିତ ଥିଲା । ପ୍ରଥମତଃ ଜାତିପ୍ରଥା ଭଳି କୁସଂସ୍କାରକୁ ଧ୍ୟାନ ଦିଆଗଲା ନାହିଁ, କାରଣ ତତ୍କାଳୀନ ସରକାରର ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧିତ ହେବ ନାହିଁ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ସମାଜ ସଂସ୍କାର ଦ୍ୱାରା ଭାରତକୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟର ଅନୁଗାମୀ କରିବା ସହଜ ହେବ । ତୃତୀୟତଃ ଭାରତର ଶିକ୍ଷିତ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ବର୍ଗ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ଧର୍ମଯାଜକମାନେ ମଧ୍ୟ ସରକାରଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇବେ । ରାଜା ରାମମୋହନ ରାୟ ଓ ଈଶ୍ୱର ଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାସାଗର ଆଦି ବିଚାରବନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଏହି କୁସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବାପାଇଁ ସମାଜ ସଂସ୍କାର ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ସରକାରଙ୍କର ପଦକ୍ଷେପ ଯୋଗୁଁ ସେମାନେ ସରକାରଙ୍କୁ ଅକୁଣ୍ଠ ସହଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସହଯୋଗ ବିନା ଯେ ସରକାରକୁ ସଂସ୍କାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଶେଷ ସଫଳତା ମିଳି ନ ଥାନ୍ତା — ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହରେ କୁହାଯାଇପାରେ । ବିଶେଷ କରି ବାଲ୍ୟ ବିଧବା ଭଳି ସାମାଜିକ କୁସଂସ୍କାରକୁ ଦମନ କରିବା ପାଇଁ ସରକାରୀ ନିୟମକାନୁନ ପ୍ରଣୀତ ହେଲା । ସତ, ମାତ୍ର ସମାଜ ସଂସ୍କାରକମାନଙ୍କର ଆନ୍ଦୋଳନ ସେ ଦିଗରେ ଅଧିକ ସଚେତନତା ସୃଷ୍ଟିକଲା ।

ଭାରତୀୟ ନବଜାଗରଣ - ସାମାଜିକ-ଧାର୍ମିକ ସଂସ୍କାର ଆନ୍ଦୋଳନ :

ନୂଆ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳନ ହେଲା ଉତ୍ତାରୁ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଦେଶରେ ଏକ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷିତ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ବର୍ଗର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ହେଲା । ଏହି ବର୍ଗର ସଂଖ୍ୟା ବେଶି ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଓ ଆଧୁନିକ ବିଚାରଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଏହି ବର୍ଗ ଦେଶର ସାମାଜିକ ଓ ସାମୁହିକ ଉନ୍ନତି କଥା ଚିନ୍ତା କଲେ ଏବଂ ଦେଶର ଅଧଃପତନ ପାଇଁ ସାମାଜିକ କୁସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ୟତମ କାରଣ ବୋଲି ବିବେଚନା କଲେ । ଦେଶକୁ ଏକ ଆଧୁନିକ ଓ ଉନ୍ନତ ରାଷ୍ଟ୍ରଭାବେ ଗଢ଼ିବାକୁ ହେଲେ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ସହିତ କୁସଂସ୍କାର ଦୂର କରିବାକୁ ଏହି ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ସଂସ୍କାରକର ଭୂମିକା ନେଇ ଜନଚେତନା ସୃଷ୍ଟିକଲେ ଏବଂ କୁସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବାରେ ଇଂରେଜ ସରକାରକୁ ସହଯୋଗ କଲେ ।

ରାଜା ରାମମୋହନ ରାୟ ଓ ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜ :

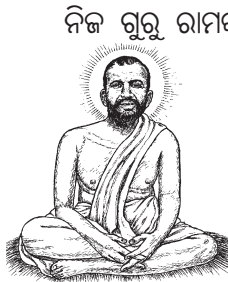

ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ସମାଜ ସଂସ୍କାର ଆନ୍ଦୋଳନର ପୁରୋଧା ଥିଲେ ରାଜା ରାମମୋହନ ରାୟ । ସେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ଧର୍ମରେ କୁସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକର ଅନୁପ୍ରବେଶ

(ରାଜା ରାମମୋହନ ରାୟ) ଭାରତୀୟ ସମାଜର ଦୁର୍ଗତି ପାଇଁ ଦାୟୀ । ତେଣୁ ସମାଜରେ ସଂସ୍କାର ଆଣିବା ନିମିତ୍ତ ସେ କଲିକତା (କୋଲକାତା)ରେ ୧୮୨୮ ମସିହାରେ ବ୍ରାହ୍ମସଭା ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଏହା ୧୮୩୦ ମସିହାରେ ବ୍ରାହ୍ମସମାଜ ଭାବେ ନାମିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସଂଗଠନ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା, ସତୀପ୍ରଥା, ବହୁ ବିବାହ ପ୍ରଥା, ଜାତିପ୍ରଥା ତଥା ପର୍ଦ୍ଦାପ୍ରଥାକୁ ବିରୋଧ କରୁଥିଲା । ନାରୀ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଓ ସତୀପ୍ରଥାର ଉଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ସରକାରକୁ ସହଯୋଗ କରୁଥିଲା । କେଶବ ଚନ୍ଦ୍ର ସେନ ଓ ମହର୍ଷି ଦେବେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଠାକୁର ଥିଲେ ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜର ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଜଣ ପ୍ରମୁଖ ସଂସ୍କାରକ । ସଂସ୍କାର ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ବ୍ୟାପକ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହାର ଶାଖା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ(ଚେନ୍ନାଇ) ଓ ବମ୍ବେ (ମୁମ୍ବାଇ) ଠାରେ ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା ।

ରାଜା ରାମମୋହନ ରାୟ ସଂସ୍କୃତ, ପାର୍ସୀ, ଆରବୀୟ, ହିନ୍ଦୀ, ଇଂରାଜୀ, ଲାଟିନ୍, ଫରାସୀ ଓ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ଜାଣିଥିଲେ । ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦର୍ଶନର ସମନ୍ୱିତ ଅଧ୍ୟୟନ ବିନା ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନ ସଂଭବ ନୁହେଁ ବୋଲି ସେ କହୁଥିଲେ ।

ସ୍ବାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ ଓ ରାମକୃଷ୍ଣ ମିଶନ :

(ରାମକୃଷ୍ଣ ପରମହଂସ)

ହିଁ ଈଶ୍ବର ସେବା ବୋଲି ସେ କହୁଥିଲେ । ସମାଜରେ ସମାନତା, ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ବାଧୀନତା ଓ ମୁକ୍ତ ବିଚାରକୁ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେବାକୁ ହେଲେ ଜାତିପ୍ରଥା, କୁସଂସ୍କାର ଓ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସକୁ ବିରୋଧକରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ସେ ଯୁକ୍ତି କରୁଥିଲେ । ଜନସେବାକୁ ଧର୍ମସଂସ୍କାରର ମୂଳ ଆଧାର ରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ଯାଇ ରାମକୃଷ୍ଣ ମିଶନ ଅନେକ ସଂଖ୍ୟାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଚିକିତ୍ସାଳୟ, ପାଠାଗାର ତଥା ଅନାଥାଶ୍ରମମାନ ସ୍ଥାପନ କଲେ ।

ନିଜ ଗୁରୁ ରାମକୃଷ୍ଣ ପରମହଂସଙ୍କ ନାମରେ ସ୍ବାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ ୧୮୯୭ ମସିହାରେ ସମାଜ ସଂସ୍କାର ନିମନ୍ତେ ରାମକୃଷ୍ଣ ମିଶନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ବିବେକାନନ୍ଦ ଥିଲେ ଜଣେ ମାନବବାଦୀ । ମାନବ ସେବା

(ସ୍ବାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ)

ମହାଦେବ ଗୋବିନ୍ଦ ରାଣାଡ଼େ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା ସମାଜ :

(ମହାଦେବ ଗୋବିନ୍ଦ ରାଣାଡ଼େ) ୧୮୬୭ ମସିହାରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ । ରାମକୃଷ୍ଣ ଭଣ୍ଡାରକର ଥିଲେ ତାଙ୍କର ପ୍ରମୁଖ ସହଯୋଗୀ । ପ୍ରାର୍ଥନା ସମାଜ ଜାତିପ୍ରଥା ଓ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାର ତୀବ୍ର ବିରୋଧ କରୁଥିଲା ଏବଂ ବିଧବା ବିବାହ, ନାରୀ ଶିକ୍ଷା ଓ ହିନ୍ଦୁ-ମୁସଲମାନ ଏକତାର ବଡ଼ ସମର୍ଥକ ଥିଲା । ରାଣାଡ଼େ କହୁଥିଲେ ଯେ ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ଏକତା ବିନା ଭାରତ ଭଳି ଏକ ବିଶାଳ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଉନ୍ନତି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଲୋକହିତକାରୀ ଜ୍ୟୋତିବା ରାଓ ଥିଲେ ଓ ଗୋପାଲହରି ଦେଶମୁଖି ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣ ପ୍ରମୁଖ ସମାଜ ସଂସ୍କାରକ ଥିଲେ ।

ଧର୍ମ ଓ ସମାଜକୁ କୁସଂସ୍କାରରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାର ଚିନ୍ତାଧାରା ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଦେଶର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ପ୍ରସାରିତ ହେଲା । ମହାଦେବ ଗୋବିନ୍ଦ ରାଣାଡ଼େ ବମ୍ବେଠାରେ

ତୁମପାଇଁ କାମ :

ତୁମ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଞ୍ଚଳରେ କି କି ପ୍ରକାର କୁସଂସ୍କାର ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଅଛି ? ସେଗୁଡ଼ିକର ନିରାକରଣ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବପତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଜନ ସଚେତନତା ସୃଷ୍ଟି କର ।

ସ୍ବାମୀ ଦୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ

(୧୮୨୪-୧୮୮୩) ଓ

ଆର୍ଯ୍ୟ ସମାଜ :

ପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ଦୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ ଧର୍ମ ଓ ସମାଜ ସଂସ୍କାର ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ବ୍ୟାପକ (ସ୍ବାମୀ ଦୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ) କରିଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ସେ ୧୮୭୪ ମସିହାରେ ଆର୍ଯ୍ୟ ସମାଜ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଦୟାନନ୍ଦଙ୍କ ମତରେ ବେଦ ହେଲା ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନର ମୂଳ ଉତ୍ସ । ତହିଁରେ କୁସଂସ୍କାର ଓ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ବେଦର ପ୍ରଚାରକ ଭାବରେ ସେ ଜାତି ଭେଦ, ବାଲ୍ୟବିବାହ ଓ ସାମାଜିକ ଭେଦଭାବକୁ ବିରୋଧ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ବିଧବା ବିବାହକୁ ଦୃଢ଼ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଜ ସଂସ୍କାର ଆନ୍ଦୋଳନ :

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଈଶ୍ବର ଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାସାଗର, କେରଳର ନାରାୟଣଗୁରୁ ଆଦି ଆହୁରି ଅନେକ ସଂସ୍କାରକ ଏହି ସମୟରେ ସମାଜ ସଂସ୍କାର ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ତୀବ୍ର କରିଥିଲେ ।

(ଫକୀର ମୋହନ ସେନାପତି) ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଯୁକ୍ତି କରିଥିଲେ । ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଉତ୍ତରାର୍ଦ୍ଧରେ ହରିହର ଦାସଗର୍ମା ନାମକ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ସଂସ୍କୃତ ସହିତ ଇଂରାଜୀ, ଗ୍ରୀକ୍ ଓ ଲାଟିନ୍ ଆଦି

ଓଡ଼ିଶାରେ ଫକୀର ମୋହନ ସେନାପତି, ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ଓ ପ୍ୟାରୀମୋହନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି ନିଜ ରଚନା ମାଧ୍ୟମରେ ବାଲ୍ୟବିବାହର ତୀବ୍ର ବିରୋଧ କରିଥିଲେ ଏବଂ ବିଧବା ବିବାହ, ନାରୀ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାର

ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ପୁରୀଠାରେ ଏକ ନୂତନ ଧରଣର ସଂସ୍କୃତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ହିନ୍ଦୁମାନେ କାଗଜ ଓ କଲମ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ଜାତିଯିବ ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ଏହାର ବିରୋଧରେ ହରିହର ଲୋକମାନଙ୍କୁ କାଗଜ-କଲମ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କଲେ ।

ସାମାଜିକ-ଧାର୍ମିକ ସଂସ୍କାର ଆନ୍ଦୋଳନର ଏକ ଦୁର୍ବଳତା ଥିଲା ଯେ ଏହା କେବଳ ସମାଜର ମଧ୍ୟ ଓ ଉଚ୍ଚବର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ଥିଲା । ସମାଜର ସାଧାରଣ ବର୍ଗରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ବିଶେଷ ଭାବେ ଅନୁଭୂତ ହୋଇ ନଥିଲା । ଦ୍ଵିତୀୟତଃ, ଏହି ସାମାଜିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ପଛରେ ସଂସ୍କାରକମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ତାହା ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଠାରୁ

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ଥିଲା । କେତୋଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କୁସଂସ୍କାରକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବାପାଇଁ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ ବେଳେ ଔପନିବେଶିକ ସ୍ଵାର୍ଥ ସାଧନ ସରକାରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । ମାତ୍ର ସଂସ୍କାରକମାନେ ରାଷ୍ଟ୍ରଗଠନ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଉନ୍ନତି ଚାହୁଁଥିଲେ । ଏହି କାରଣରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆବଶ୍ୟକ ମାତ୍ରାରେ ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ସହଯୋଗ ମିଳୁନଥିଲା । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ, ସଂସ୍କାରକମାନେ ଚାହୁଁଥିଲେ ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ଓ ନାରୀ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର । ମାତ୍ର ଏଥିପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ସହଯୋଗ ମିଳିନଥିଲା । ଜନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଏହି ସଂସ୍କାର ଆନ୍ଦୋଳନ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଲୋକମାନଙ୍କ ମନରୁ ନିଜ ସଂସ୍କୃତି ଓ ସାମାଜିକ ପରମ୍ପରାକୁ ନେଇ ରହିଥିବା ହୀନମନ୍ୟତା ଦୂର କରିବାରେ ତଥା ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମକୁ ଦୃଢ଼ କରିବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲା ।

ଆମେ କ'ଣ ଶିଖିଲେ ?

- ସତ୍ୟବାହ ପ୍ରଥା ଉଚ୍ଛେଦ
- ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜ, ପ୍ରାର୍ଥନା ସମାଜ ଓ ଆର୍ଯ୍ୟ ସମାଜର ମହତ୍ତ୍ଵ
- ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାର ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଭାବ
- ଚାର୍ଚ୍ଚର ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ
- ଭାରତର ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା
- ନାରୀ ଶିକ୍ଷାର ମହତ୍ତ୍ଵ

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧ । ପ୍ରାୟ ୭୫ଟି ଶବ୍ଦରେ ଉତ୍ତର ଦିଅ ।

- (କ) ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାର ଆନ୍ଦୋଳନ କାହିଁକି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ?
- (ଖ) ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଜ ସଂସ୍କାର ଆନ୍ଦୋଳନ ଉପରେ ଏକ ଚିତ୍ରଣା ଲେଖ ।
- (ଗ) ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବୈଷୟିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ମନୋଭାବ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କର ।
- (ଘ) ଇଂରେଜ ଶାସନ କାଳରେ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ବିତର୍କର ସୂଚନା ଦିଅ ।
- (ଙ) ସ୍ଵାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କ ବିଚାରଧାରା ବିଶ୍ଳେଷଣ କର ।

୨ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପ୍ରାୟ ୨୦ଟି ଶବ୍ଦରେ ଦିଅ ।

- (କ) ସତ୍ୟପ୍ରଥା କ'ଣ ?
- (ଖ) କନ୍ୟା ହତ୍ୟାର ପ୍ରମୁଖ କାରଣ ଦର୍ଶାଅ ।
- (ଗ) ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପଛରେ କି ପ୍ରମୁଖ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରହିଥିଲା ?
- (ଘ) ପ୍ରାର୍ଥନା ସମାଜ କିଏ ଓ କାହିଁକି ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ?
- (ଙ) ରାମକୃଷ୍ଣ ମିଶନର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା କିଏ ?

୩ । ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର ।

(କ) ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳରେ _____ ମସିହାରେ ଅନୁମୋଦିତ ହୋଇଥିଲା ।

(ଖ) ୧୮୬୮ରେ ଓଡ଼ିଶାର _____ ଠାରେ ପ୍ରଥମ କଲେଜ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା ।

(ଗ) କଲିକତାରେ _____ ମସିହାରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା ।

(ଘ) ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଥମ ମେଡ଼ିକାଲ ସ୍କୁଲ _____ ମସିହାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା ।

(ଙ) ଆର୍ଯ୍ୟ ସମାଜ _____ ମସିହାରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା ।

୪ । ‘କ’ ସ୍ତମ୍ଭ ସହିତ ‘ଖ’ ସ୍ତମ୍ଭ ଯୋଗକର ।

‘କ’ ସ୍ତମ୍ଭ	‘ଖ’ ସ୍ତମ୍ଭ
ବିବେକାନନ୍ଦ	ଅହମ୍ମଦିଆ ଆନ୍ଦୋଳନ
ମହାଦେବ ଗୋବିନ୍ଦ ରାଣାଡ଼େ	ଆର୍ଯ୍ୟ ସମାଜ
ରାଜା ରାମମୋହନ ରାୟ	ରାମକୃଷ୍ଣ ମିଶନ
ଦୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ	ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜ
ମିର୍ଜା ଗୁଲାମ ଅହମ୍ମଦ	ପ୍ରାର୍ଥନା ସମାଜ

୫ । ଭାରତୀୟ ନବଜାଗରଣର ଧାର୍ମିକ ଓ ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଯେଉଁମାନେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଫଟୋ ସଂଗ୍ରହ କରି ଗୋଟିଏ ଆଲବମ୍ ତିଆରି କର ।

